

A woman with dark hair pulled back, wearing a dark blue top, is smiling warmly at the camera. She is framed by a dark blue border that resembles a video player interface. The background is dark blue with faint, light blue circular patterns.

Straffegjennomføring for kvinner mot 2030

Tilrådsninger om innhold og organisering av straffegjennomføring for kvinner i Norge på lang sikt.

Innhold

- Organisering av arbeidet
- Delrapport 1 – kort sikt
- Forståelse av mandatet
- Behovsområder

- Straffegjennomføring i fengsel vs. samfunn
- Prognoser framtidig kapasitet fengsel kvinner
- Lovbruddskategorier
- Psykisk helse og rusutfordringer
- Selvskading, sikkerhetscelle – og seng
- Kontakt med barn

- Sykefravær ved kvinnefengsler
- Vold og trusler
- Veiledning
- Opplæring om kvinner som gjennomfører straff i dag

- Premisser for tilrådingene
- 5 tilrådninger for straffegjennomføring for kvinner mot 2030

- Straffegjennomføring for kvinner i Norden
- Kilder og forskning om kvinner som gjennomfører straff

KRIMINALOMSORGEN

1 Mandat og organisering av arbeidet

- Organisering av arbeidet
- Delrapport 1: Omgjøring av Skien til kvinnefengsel og avvikling av samsoning
- Forståelse av mandatet
- Fire behovsområder

Organisering av arbeidet

Arbeidsgruppens medlemmer:

- Heidi Bottolfs, KDI (leder)
- Øyvind Alnæs, KDI (sekretær)
- Helene Støversten, KDI
- Benny Andersen, KDI
- Tanja Ødegård, Region Sørvest
- Leif Skaug, Østfold friomsorgskontor og Ravneberget fengsel
- Doris Bakken, Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt
- Ane Haga, Bergen Fengsel

Partssammensatt referansegruppe:

- Marit Feed representant for FO
- Gerd Anne Gammelsæter Akademikerne
- Ina Bruun KY
- Petter Stilen NFF
- Raymond Nilsen sentralt Hovedvernombud
- Kjetil Wang Hansen KLF

Brukergruppe bestående av fire kvinner med aktiv og tidligere soningserfaring fra Røverradioen og WayBack.

To leveranser:

- 1) Delrapport levert 16.februar 2022 og besluttet av ledergruppen i KDI 7.3.23
- 2) Tilrådninger på lang sikt. Avgis 15.6.23

Kort sikt

Åtte tilrådninger for likeverdig og adskilt soning

- ✓ **Lvert**
- ✓ **Besluttet**

Lang sikt

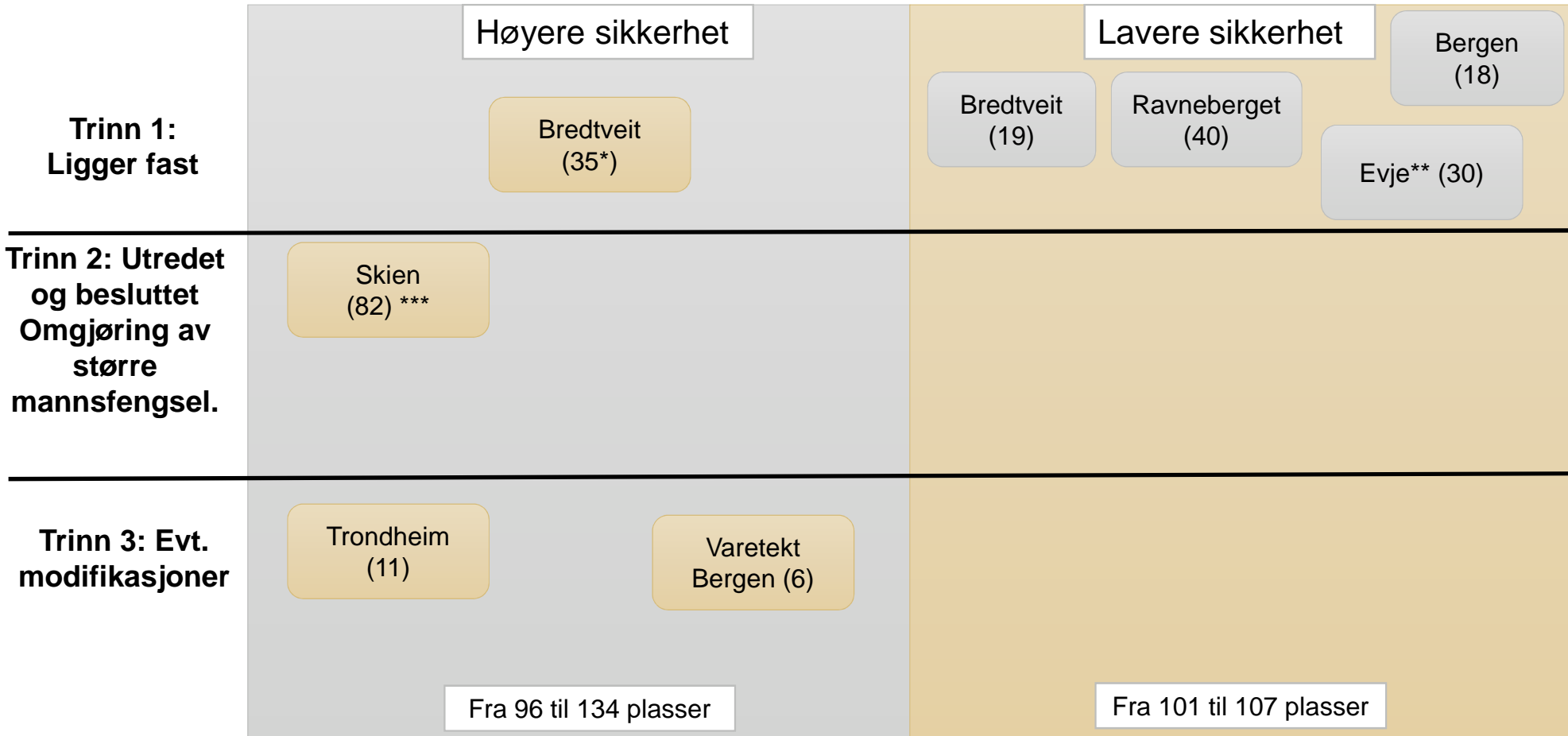
Tilrådning vedr. fire behovsområder:

1. Innhold og progresjon
2. Bemanning og kompetanse
3. Helsetjenester
4. Bygg og uteområder

Frist: 15. juni 2023

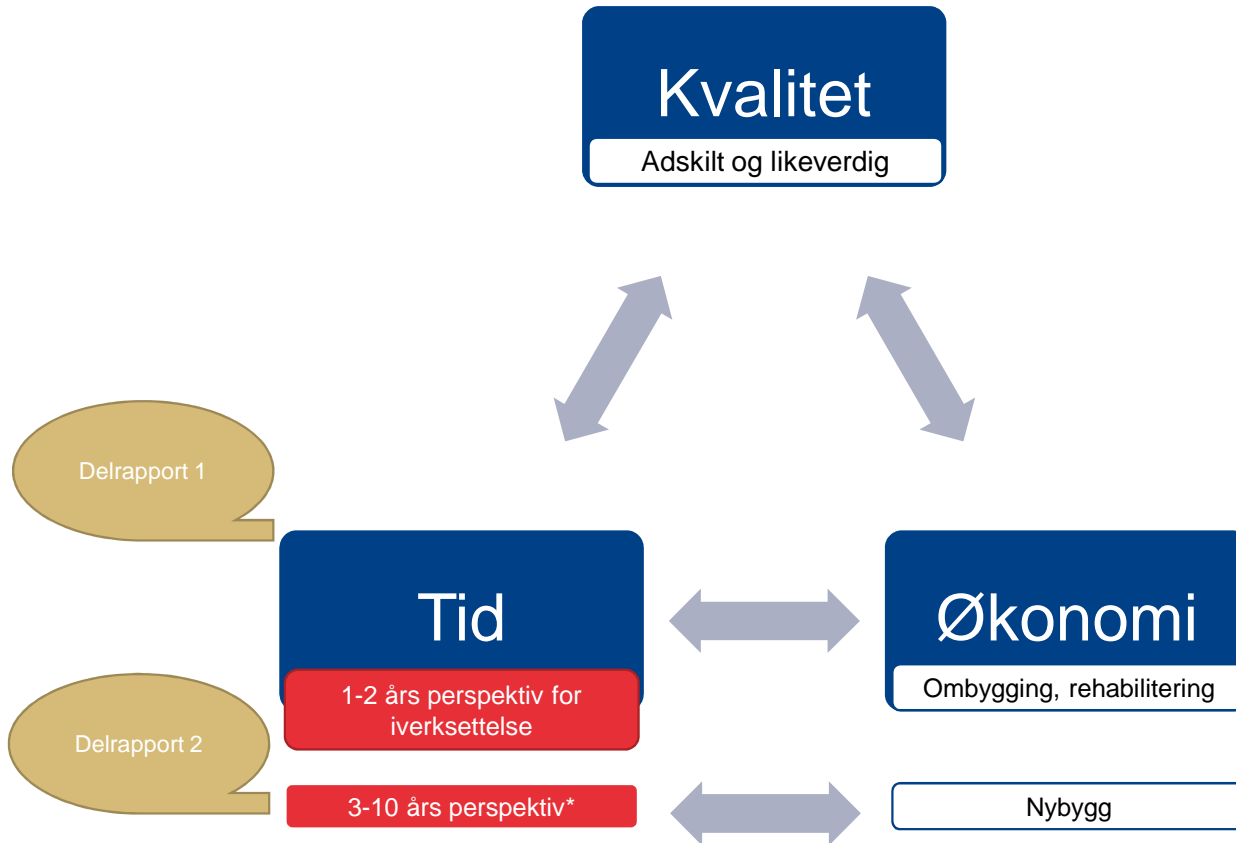
Delrapport 1: Under iverksettelse

* Redusert kapasitet Bredtveit fra 45 til 35. **Evje gjøres om til lavere sikkerhet. ***Endelig kapasitet er ikke besluttet

Forståelse av mandatet

«Arbeidsgruppen skal vurdere ulike alternativer for straffegjennomføring for kvinner idømt ubetinget fengsel og forvaring **innenfor dagens kapasitet**, herunder behov for spesialavdelinger eller spesialbygg, ombygging av eksisterende bygg, omgjøring av fengselsplasser for menn og vurdere et eventuelt behov for **nybygg på lang sikt**».

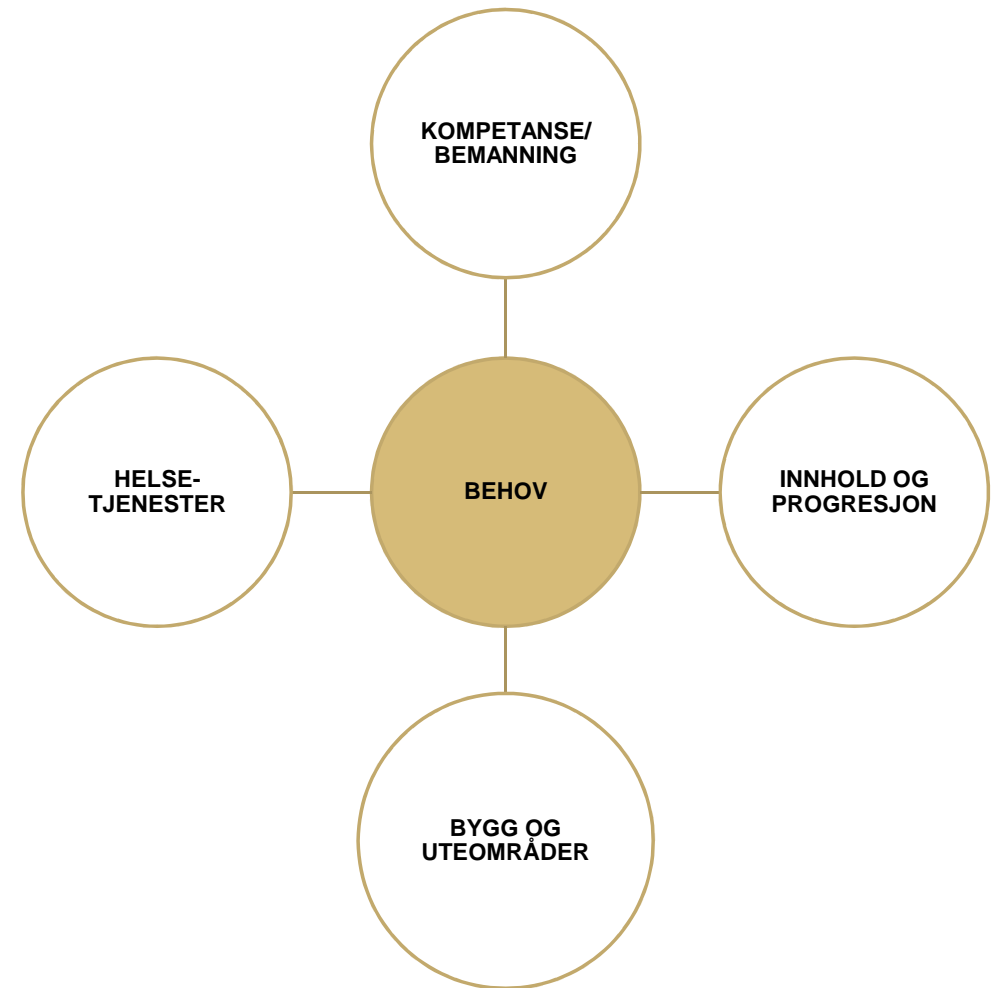
Fire behovsområder

Utredningen skal ta utgangspunkt i kunnskap om **kvinnens behov** under straffegjennomføring i fengsel.

Behovene er sortert i **fire behovsområder**:

- Kompetanse og bemanning
- Innhold og progresjon
- Bygg og uteområder
- Helsetjenester

Tilråkningene i denne delrapport 2 omhandler i hovedsak konsepter og mål for hvordan kvinnesoning skal se ut på lengre sikt (3-10 år) selv om noen av de foreslåtte tiltakene kan realiseres raskere.

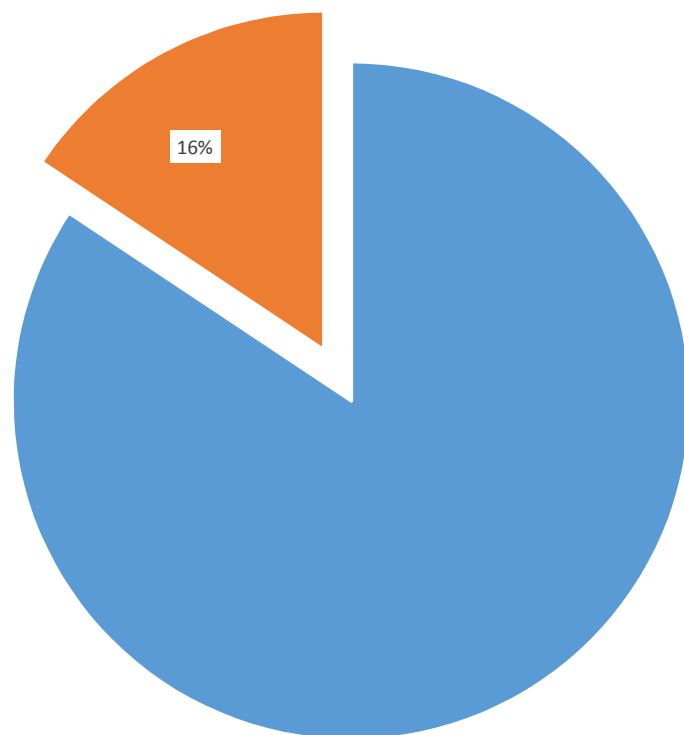
KRIMINALOMSORGEN

2 Fakta om kvinner som gjennomfører straff

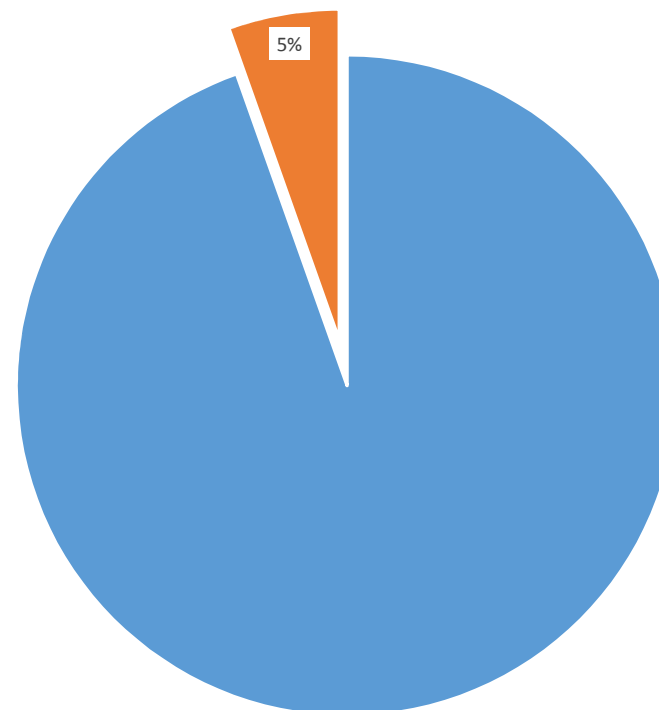
- Straffegjennomføring i fengsel vs. samfunn fordelt på kjønn
- Prognoser for behov for framtidig kapasitet fengsel kvinner
- Hvordan gjennomfører kvinner straffen
- Lovbruddskategorier
- Psykisk helse og rusutfordringer
- Selvskading, sikkerhetscelle – og seng
- Kontakt med barn og familie

Det er forholdsmessig flere kvinner som gjennomfører straff i samfunnet enn i fengsel sammenliknet med menn

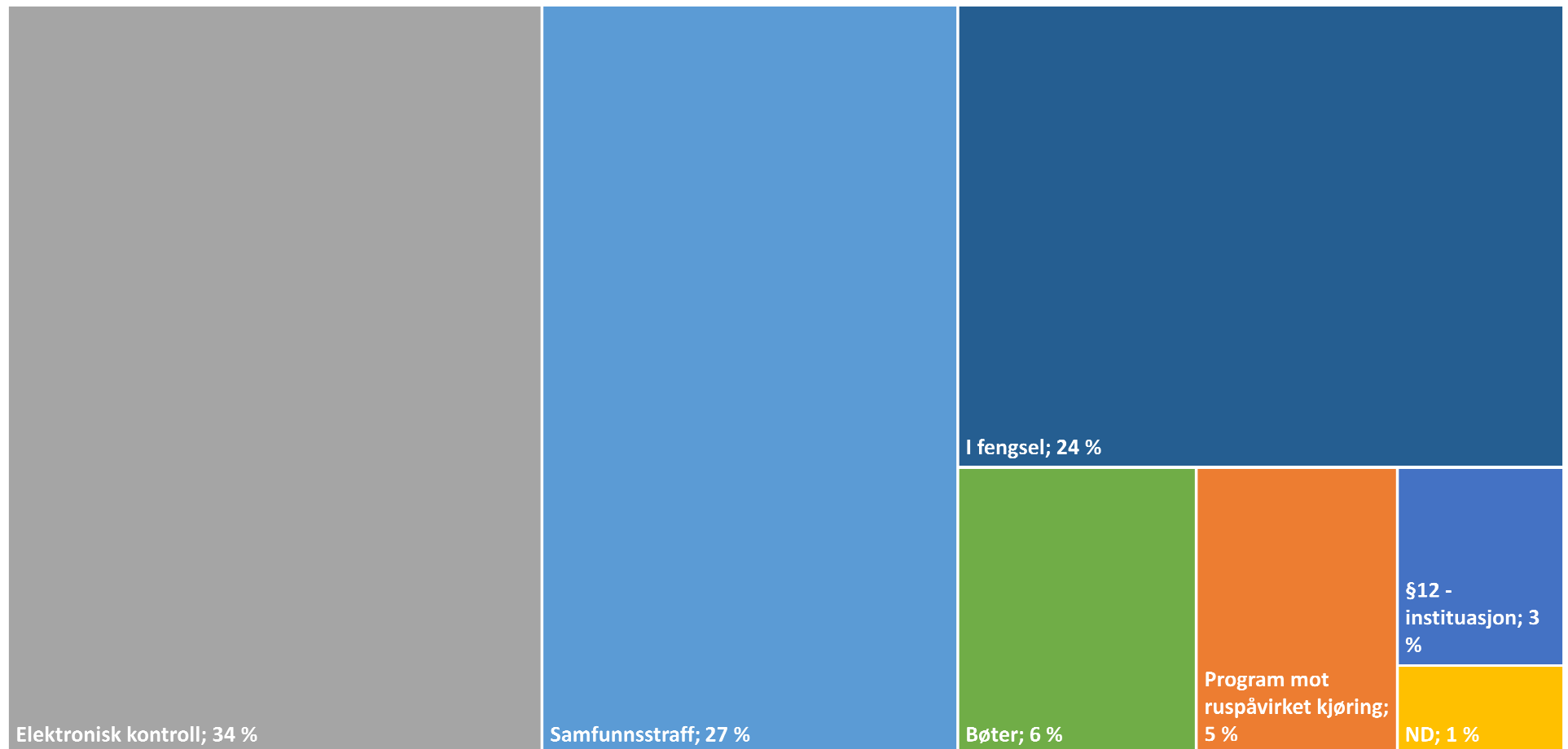
■ Menn i samfunn ■ Kvinner i samfunn

■ Menn i fengsel ■ Kvinner i fengsel

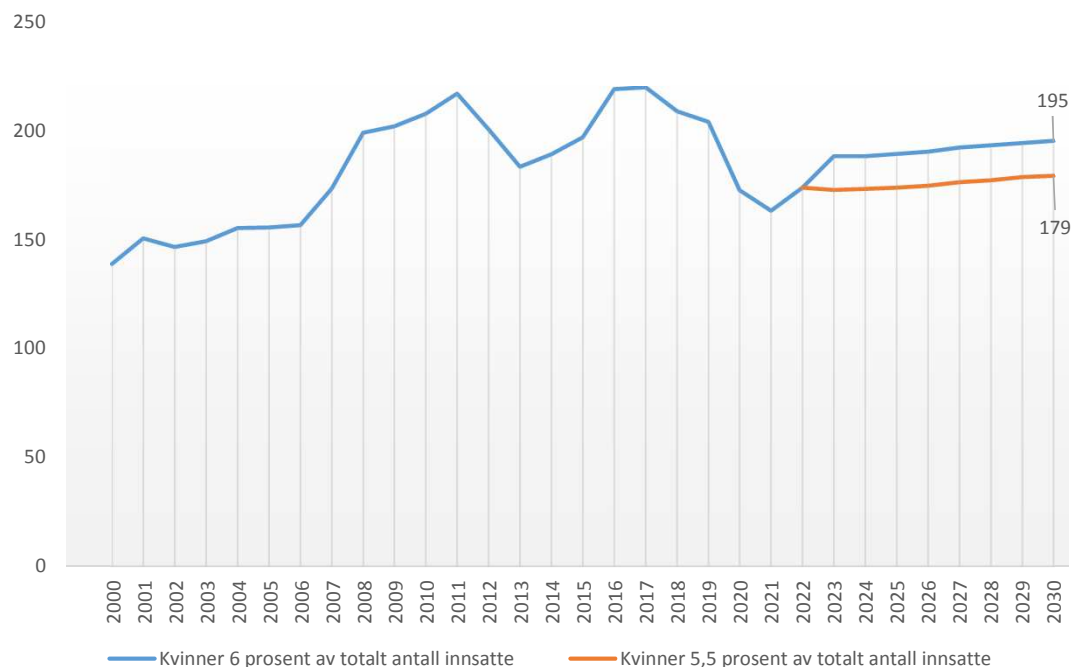
Totalt antall aktive saker i samfunn / gjennomsnittlig antall innsatte i fengsel - fordelt på kjønn

Andel iverksatte saker / nyinnsettelse i fengsel 2021 - kvinner

Prognoser for antall kvinner i fengsel fram mot 2030

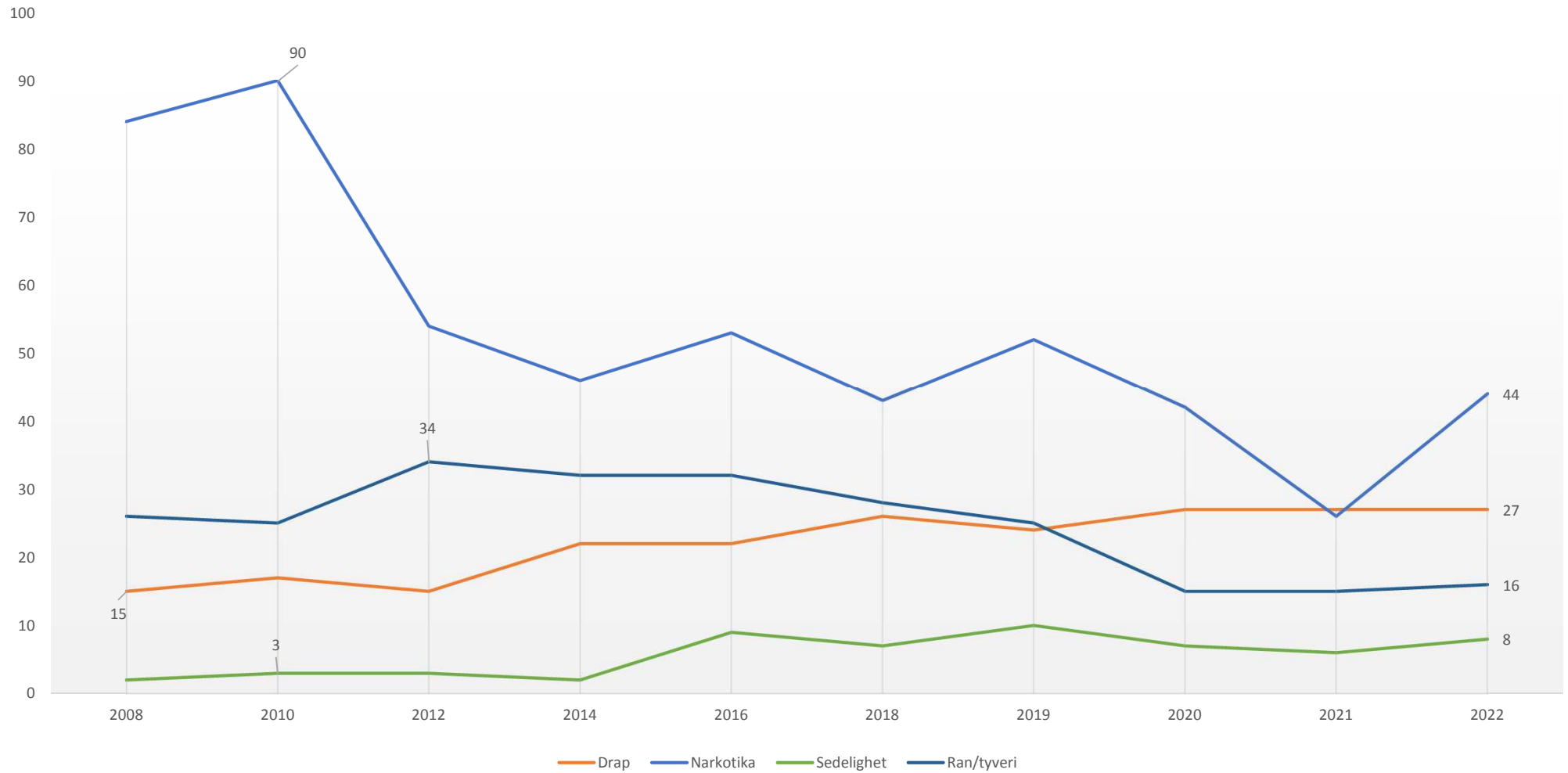

Prognosene tar ikke høyde for endringer i lovverket med tanke på økt bruk av elektronisk kontroll og økt gjennomføringstid for elektronisk kontroll. Dette vil kunne påvirke etterspørselen etter fengselsplasser i negativ forstand.

- I beregningene er andelen kvinner i fengsel lagt til et spenn mellom 5,5 prosent og 6 prosent.
- Anslag for varetektssurrogat*: 4-5 plasser for kvinner
- ***Gitt et estimat på at 6 prosent av de innsatte i 2030 er kvinner, gir dette et behov på 200 fengselsplasser for kvinner.***

* Basert på høringsnotat om 60-80 plasser totalt, hvorav 7 % er kvinner i varetekt

Antall innsatte, dom, utvalgte lovbruddskategorier, 1. oktober hvert år

“Women were more likely than men to have a history of any psychiatric disorder (75% vs 59%). Substance use disorders and dual disorders were highly prevalent in both genders, yet highest among women (56 and 38% respectively, versus 43 and 24% among men). From 2010 to 2019, we found a considerable increase in the 12-month prevalence of most diagnostic categories among women entering prison.

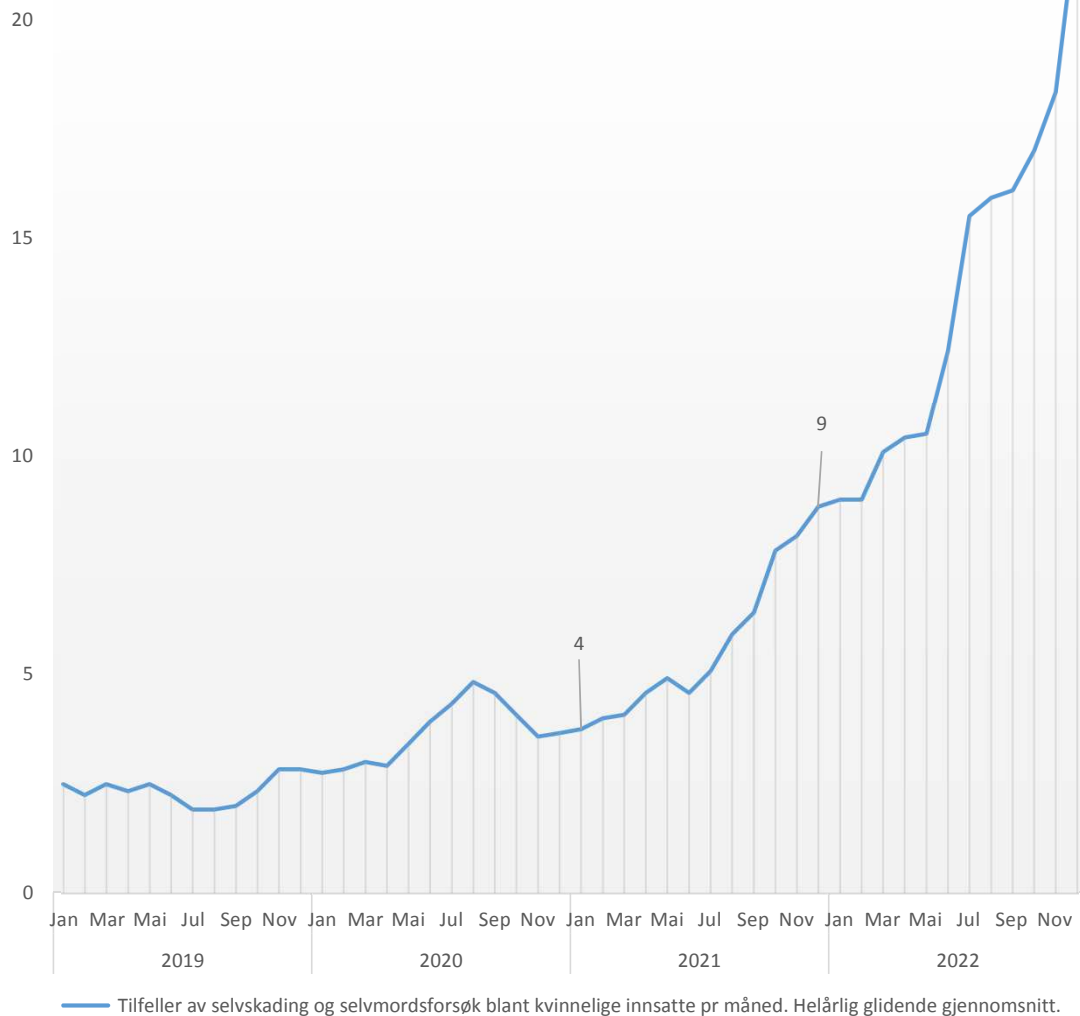
(...) Women’s prison institutions need to adjust health and social services, and awareness about substance use and other psychiatric disorders in order to meet the increasing proportion of women facing these challenges.”

Psychiatric morbidity among women in Norwegian prisons, 2010-2019: A register-based study. Vegard G Svendsen¹, Marianne Riksheim Stavseth^{2, 1}, Torbjørn Skardhamar & Anne Bukten

Kvinnelige innsatte har større utfordringer med psykisk helse og rus enn mannlige innsatte

- Et fåtall av kvinnene har svært omfattende utfordringer knyttet til selvskading og selvmordsforsøk.
- KDI har tatt utgangspunkt i kvinnelige innsatte som har begått selvskading og/eller selvmordsforsøk i perioden 2018 – 2022. Totalt utgjør denne populasjonen om lag 40 ulike innsatte. Disse 40 kvinnene har i perioden stått for 328 tilfeller av selvskading og 155 selvmordsforsøk.
- Over halvparten av disse kvinnene (21) er siktet/domfelt for vold/trusler mot offentlig tjenestemenn, ordensforstyrrelse/forstyrrelse av allmenn ro og orden i tillegg til å ha en forhistorie innen psykiatri.

Tilfeller av selvskading og selvmordsforsøk blant kvinnelige innsatte pr måned. Helårlig glidende gjennomsnitt. 2018 - 2022. Absolutte all.

Særskilte utfordringer knyttet til selvskading, selvmordsforsøk, samt bruk av sikkerhetscelle – og sikkerhetsseng

Kvinnelige innsatte utgjorde 5,6 prosent av alle innsatte i 2022. Den begrensede andelen til tross:

- Ansatte i kriminalomsorgen avverget i 2022 totalt 88 selvmordsforsøk. Totalt 57, eller 65 prosent, av disse selvmordsforsøkene ble gjennomført av kvinner.
- I 2022 ble det totalt registrert 265 tilfeller av selvskading, 212 av disse tilfellene, altså 80 prosent, ble utført av kvinner.
- 42 av 43 tilfeller beltelegging i 2022 er kvinner, mens 30% av sikkerhetscellebruken er knyttet til kvinnelige innsatte

Kontakt med barn og familie

- Det er ikke dokumentert at det er flere kvinnelige innsatte som har omsorg for sine barn enn mannlige innsatte.
- Samtidig rapporterer både ansatte, innsatte og brukerorganisasjoner at kontakt med barn og familie framstår som særlig viktig i tilbakeføringsarbeidet.

KRIMINALOMSORGEN

3 Fakta om ansatte som jobber med kvinnelige domfelte

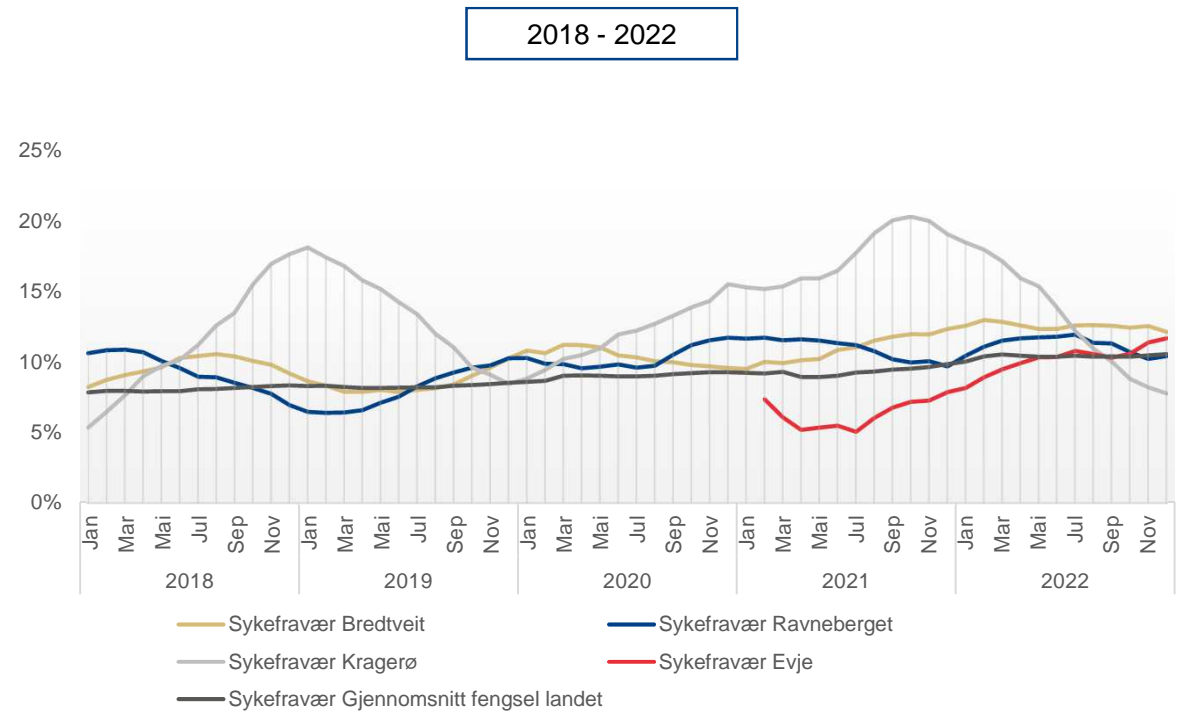
- Sykefravær
- Vold og trusler mot ansatte
- Veiledning
- Opplæring i dag om kvinner som gjennomfører straff

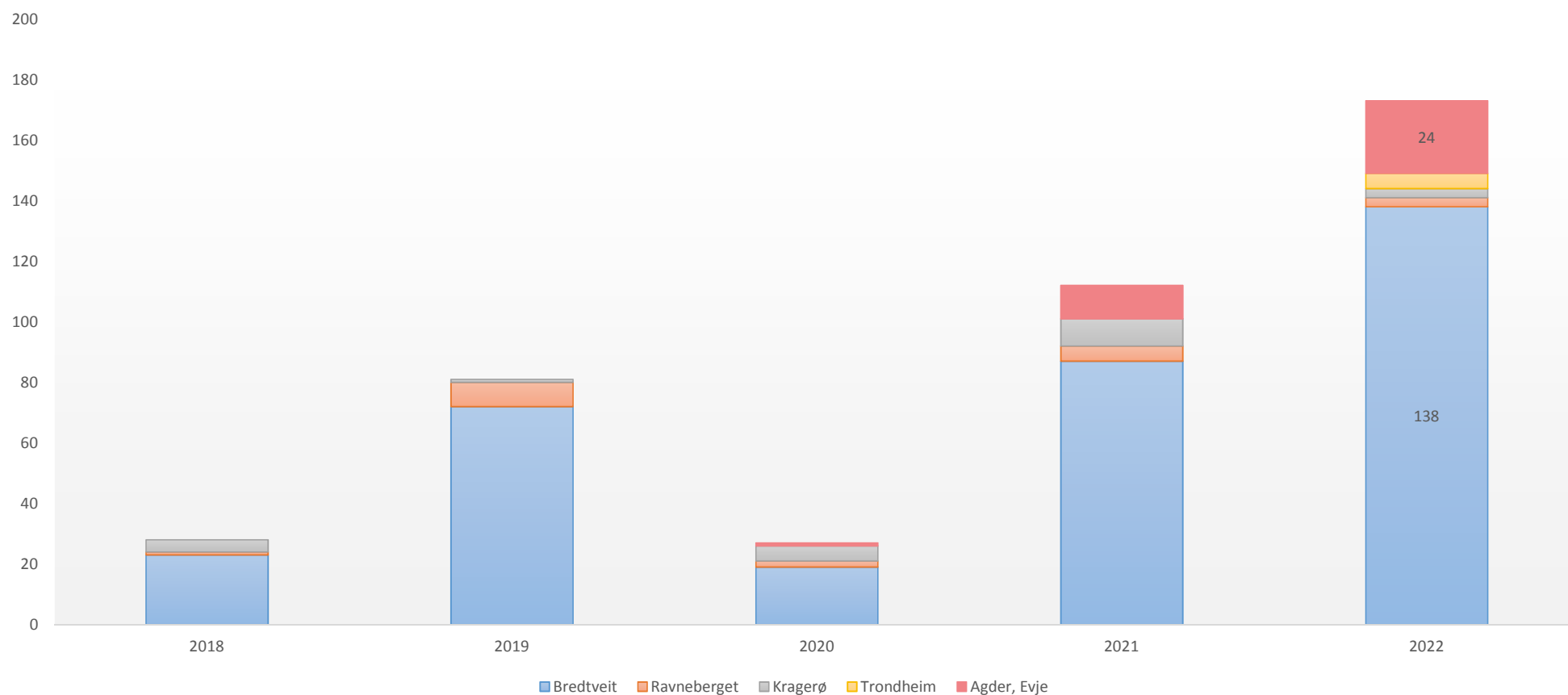

Høyt sykefravær i kvinnefengsler

- Sykefraværet er gjennomgående høyere blant ansatte i kvinnefengsler sammenliknet med gjennomsnittet i øvrige fengsler i landet. Unntakene er periodevise:
  - Ravneberget noen måneder i 2018-2019
  - Evje i 2021- mai 2022
  - Kragerø fra august – desember 2022
- Tidvis har Kragerø hatt sykefravær på nærmere 20 %, med en betydelig reduksjon i siste halvdel av 2022.
- Ved utgangen av 2022 har de øvrige kvinnefengslene et sykefravær rundt 10%

Vold og trusler på enheter med kvinnelige innsatte

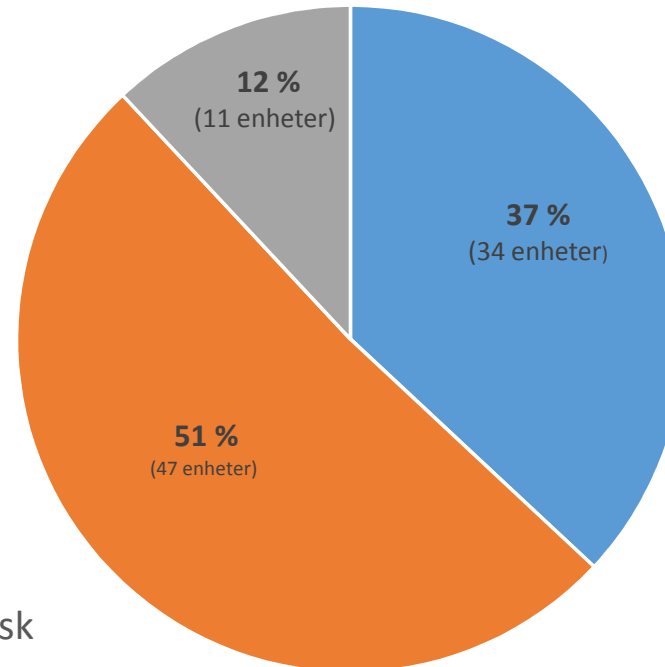

Sikkerhetsundersøkelsen 2022

Har ansatte tilbud om veiledning?

- Det er kun 12 % av enhetene i kriminalomsorgen som ikke har noen form for veiledningstilbud til ansatte.
- Krus tilbyr etterutdanning i veiledning, både som enkeltemne og som en del av bachelorutdanningen. Studiet er primært rettet mot aspirantveiledere, men kan også benyttes for andre grupper.
- Det er behov for veiledning av alle profesjoner som jobber direkte mot innsatte.

- Gjennomføres systematisk
- Gjennomføres, men ikke systematisk
- Nei

To typer veiledning

1. Prosessveiledning

- rettes mot meg
- hva gjør denne personen eller situasjonen med meg
- hvordan skal jeg håndtere min egen reaksjon

2. Fag-veiledning

- rettes mot faglige spørsmål
- Fagspesifikk veiledning

Undervisning og kurstilbud om kvinnelige domfelte i dag

- Innen juridiske emner brukes noen eksempler fra kvinnefengsler i undervisningen.
- Kriminalitet og straff: «*Natland, S. (2008). Voldelige jenter–nye former for femininitet?*, artikkel + forelesning.
- Innen kartlegging og dokumentasjon er det ingen undervisning som gjelder kvinner.
- Innen emnene som gjelder sikkerhet og risiko (1 og 2) er det ingen undervisning som gjelder kvinner.
- Innen miljøarbeid og tilbakeføring er det noe fokus på kvinner under temaet psykiske lidelser.
- Innen profesjonsforståelse og etikk brukes en case fra kvinnefengsel.

KRIMINALOMSORGEN

4 Tilrådninger lang sikt

- Premisser for tilrådingene
- 5 tilrådninger om straffegjennomføring for kvinner mot 2030

Premisser for tilrådingene

- Det anslås 200 kvinner i fengsel
- For å sikre et kvalitativt godt og allsidig innhold i straffegjennomføringen, og for å møte kvinnenes særskilte behov, kreves fengsler som har tilgang på nødvendig kompetanse og ressurser, både administrativt og faglig.
- Ved beliggenhet vektlegges særlig tilgang til robuste kompetansemiljøer hos forvaltningssamarbeidspartnere og helse især.

Konsekvens

- Få kvinnefengsler i Norge og et bygningsmessig fleksibelt sikkerhetsnivå.
- For å sikre nærhetsprinsipp må andre virkemidler benyttes;
  - Kompensasjonsordninger (flere utganger)
  - Økt (og raskere) progresjon til lavere sikkerhet
  - Bruk av digitale kontrolltiltak for økt soning hjemme

Et eksempel på bygningsmessig fleksibelt sikkerhetsnivå er Evje fengsel. Alle plassene er i dag lavere sikkerhet, men bygningsmessig kan fengslet også ta imot domfelte på høyere sikkerhetsnivå. Arbeidsgruppen ser behov for at nye bygg innehar en slik bygningsmessig fleksibilitet.

Dette ligger til grunn for forslagene

Riktig plassering (etter risiko, ressurser og behov) er særlig viktig når det er få enheter å velge mellom og lang avstand mellom dem. For plasseringer som ikke er åpenbare skal det foretas en pre-kartlegging. Om pre-kartleggingen ikke er tilstrekkelig skal domfelte først innsettes i en mottaksavdeling for nærmere utredning av omsorgs- og kontrollbehov.

Mottaksavdeling

Pre-kartlegging

Kriminalomsorgen

Ett nasjonalt senter for straffegjennomføring for kvinner

Et nasjonalt senter for straffegjennomføring for kvinner skal være et nasjonalt kompetansesenter for all straffegjennomføring for kvinner. Det vil være det største kvinnefengselet i landet for å sikre tilstrekkelig faglige bredde og kompetanse både blant ansatte ved senteret og blant de importerte tjenestene. Det nasjonale senter for straffegjennomføring for kvinner må ha:

- Nasjonal forsterket fellesskaps avdeling for kvinner (NFFA)
- Egen rusmestringsenhet
- Egen programavdeling med et minimum standardtilbud med program for kvinnelige innsatte
- En mottaksavdeling med nasjonal funksjon
- Egen avdeling for unge innsatte
- Ett eget besøkshus

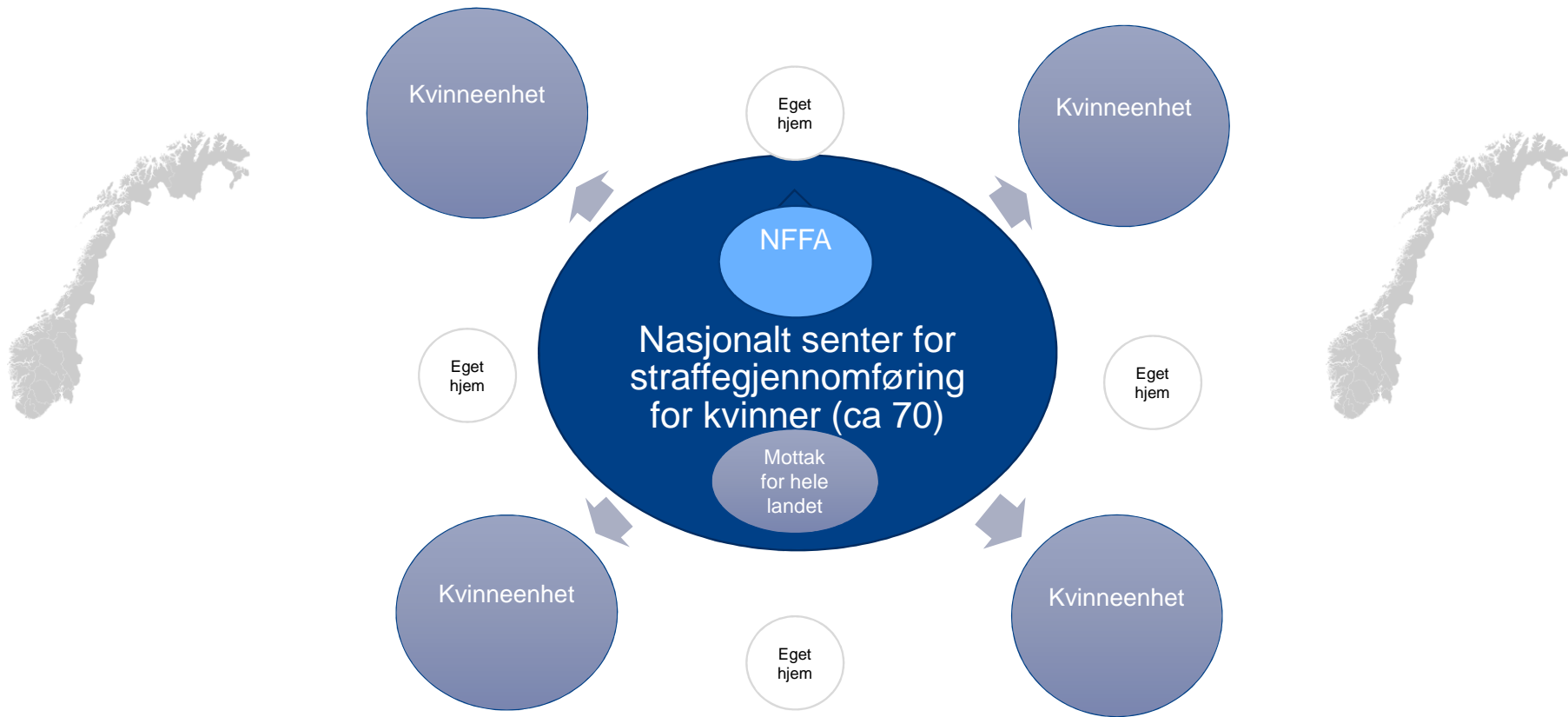
Kvinnefengslene i landet for øvrig må ha som minimum:

- Et fleksibelt sikkerhetsnivå
- Varetektsplasser og plasser for utslusning og tilbakeføring (med stor grad av frigang)
- Egen besøksleilighet
- Et standardisert programtilbud
- Kan være lokalisert i nærheten av et mannsfengsel, men skal være helt atskilt mht forlegning, sysselsetting, lufting m.m.

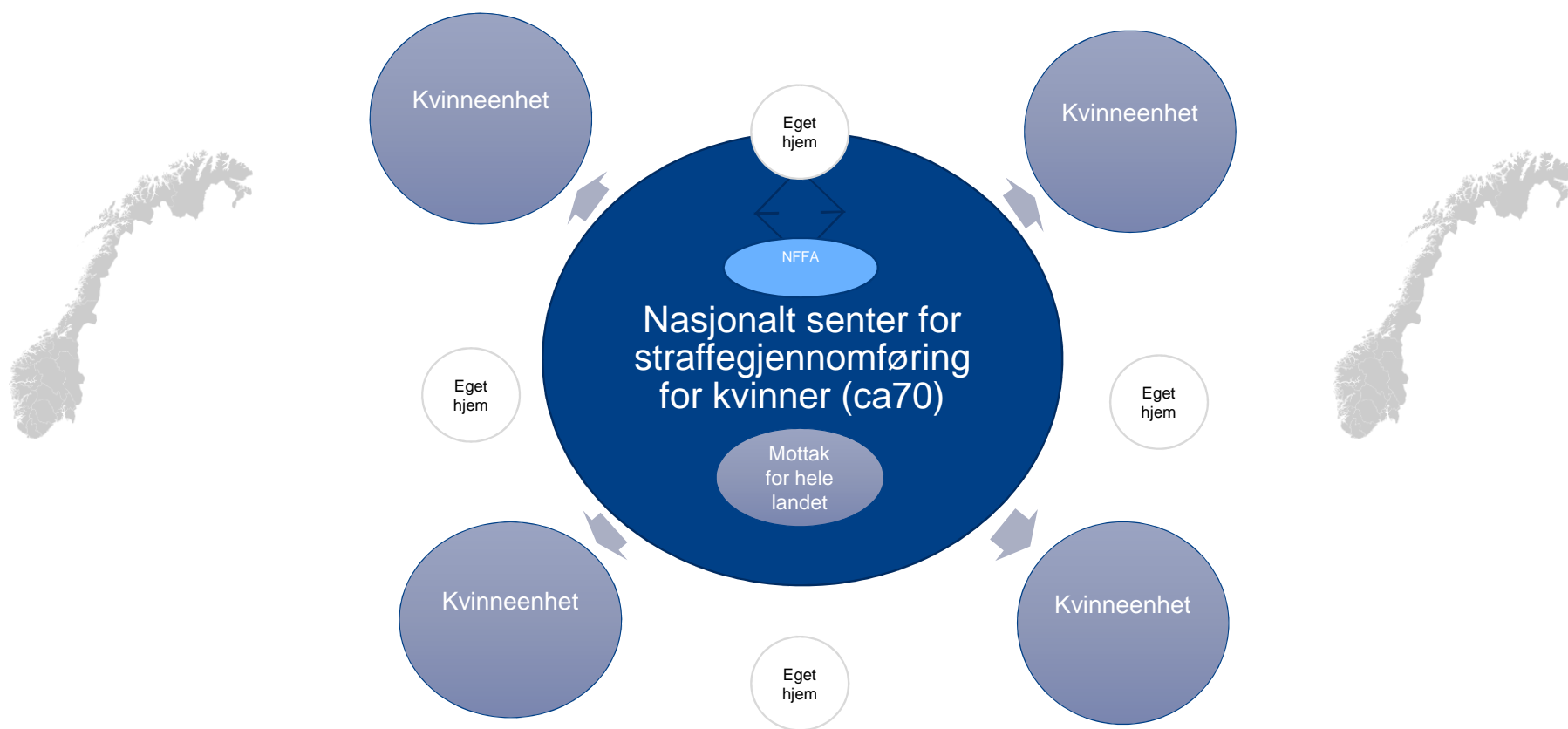

Tilråding 1. Alt a: Ett nasjonalt senter for straffegjennomføring for kvinner – like enheter i landet forøvrig

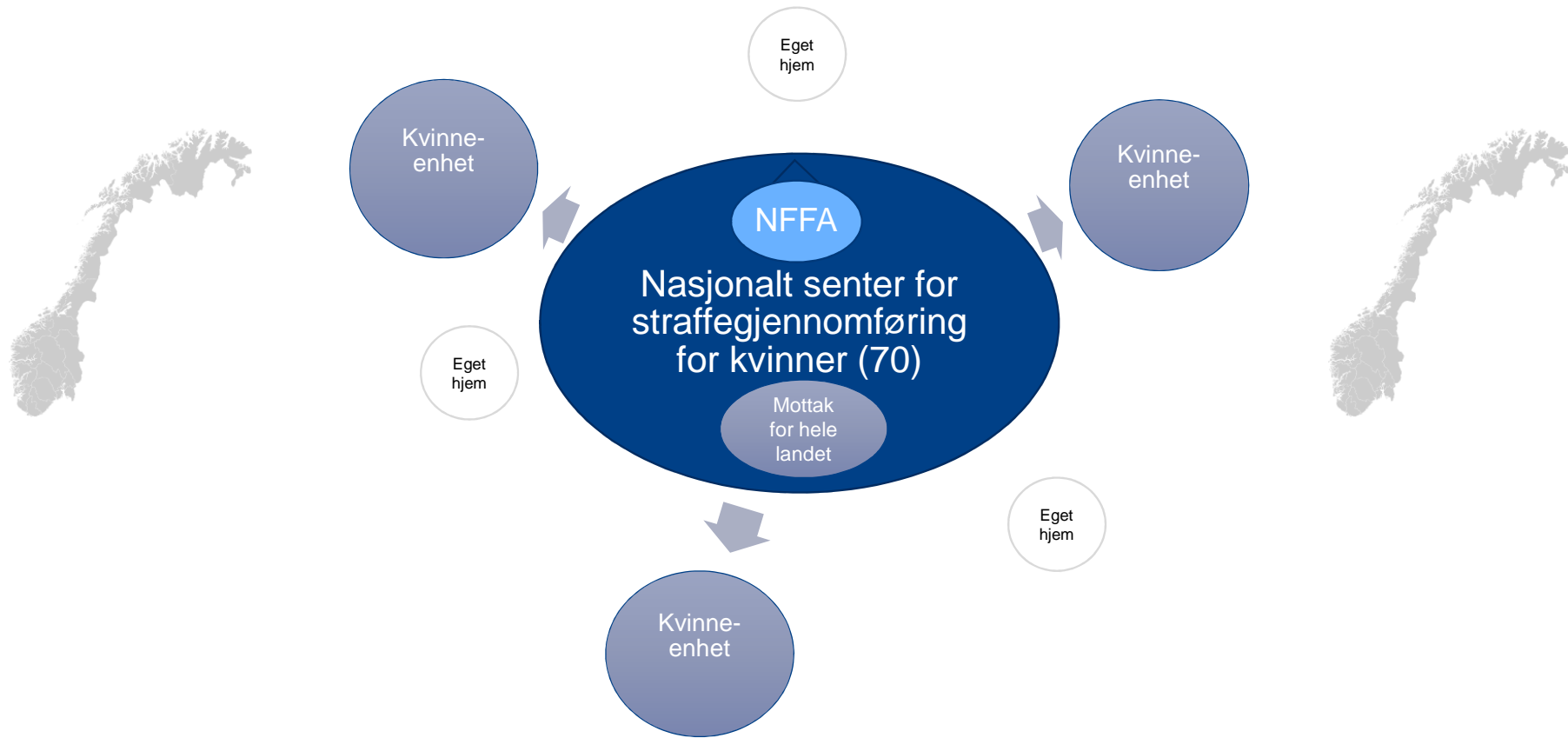

Tilråding 1. Alt b: Ett nasjonalt senter for straffegjennomføring for kvinner – men ulik størrelse (og muligens faglig innhold) ved de mindre kvinneenheten

Tilråding 1: Alt c: Ett nasjonalt senter for straffegjennomføring for kvinner – og tre kvinneenheter

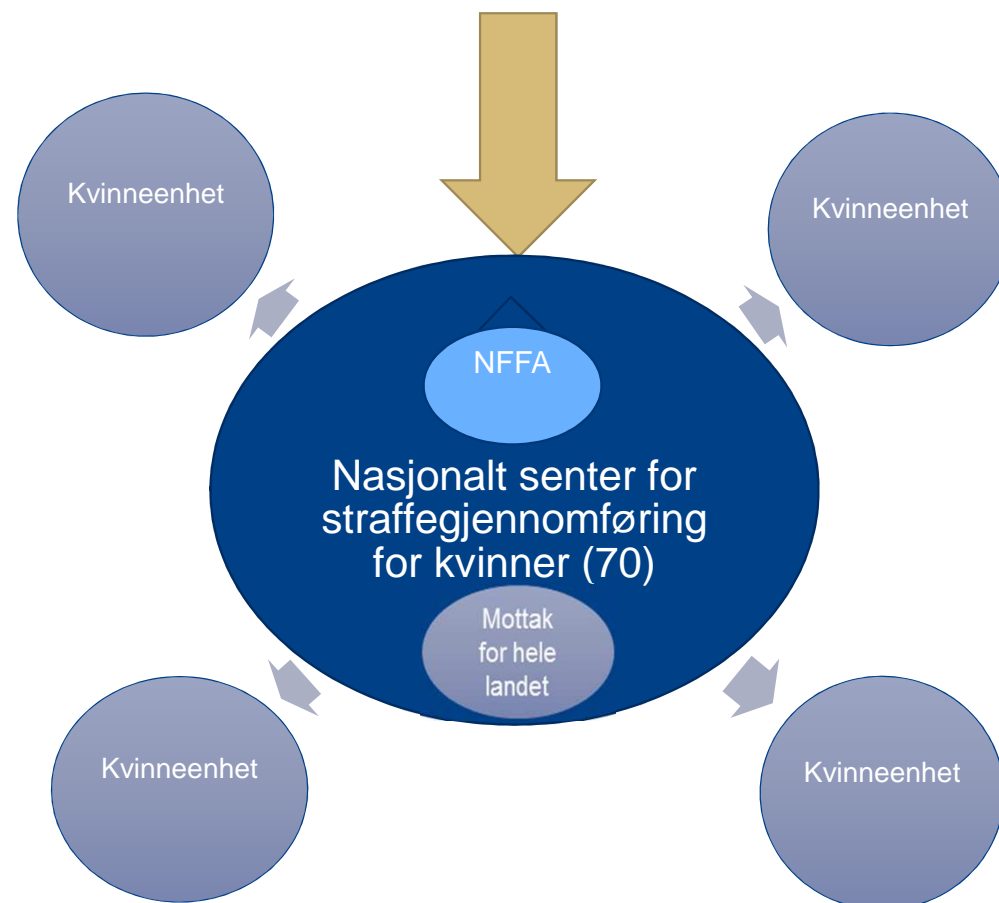

Lokalisering – Trinn 1: Det nasjonale senteret for straffegjennomføring for kvinner

Arbeidsgruppen anbefaler at det bygges et nytt senter for straffegjennomføring for kvinner. Arbeidsgruppen presiserer at bygningsmassen må være ny og moderne. Senteret må lokaliseres der hvor det er flest domfelte, dvs. i det sentrale Østlandsområdet. Det er fire alternativer til lokalisering som bør utredes (vilkårlig rekkefølge):

- Skien
- Bredtveit
- Ravneberget
- Ny tomt i Oslo-region

I utredningene skal alternativene vurderes i forhold til krav til kvinnesoningscenterets innhold/tilbud (jfr. foil 24), samt drift- og investeringskostnader. Dette må besluttes før man plasserer de øvrige kvinneenheter i landet.

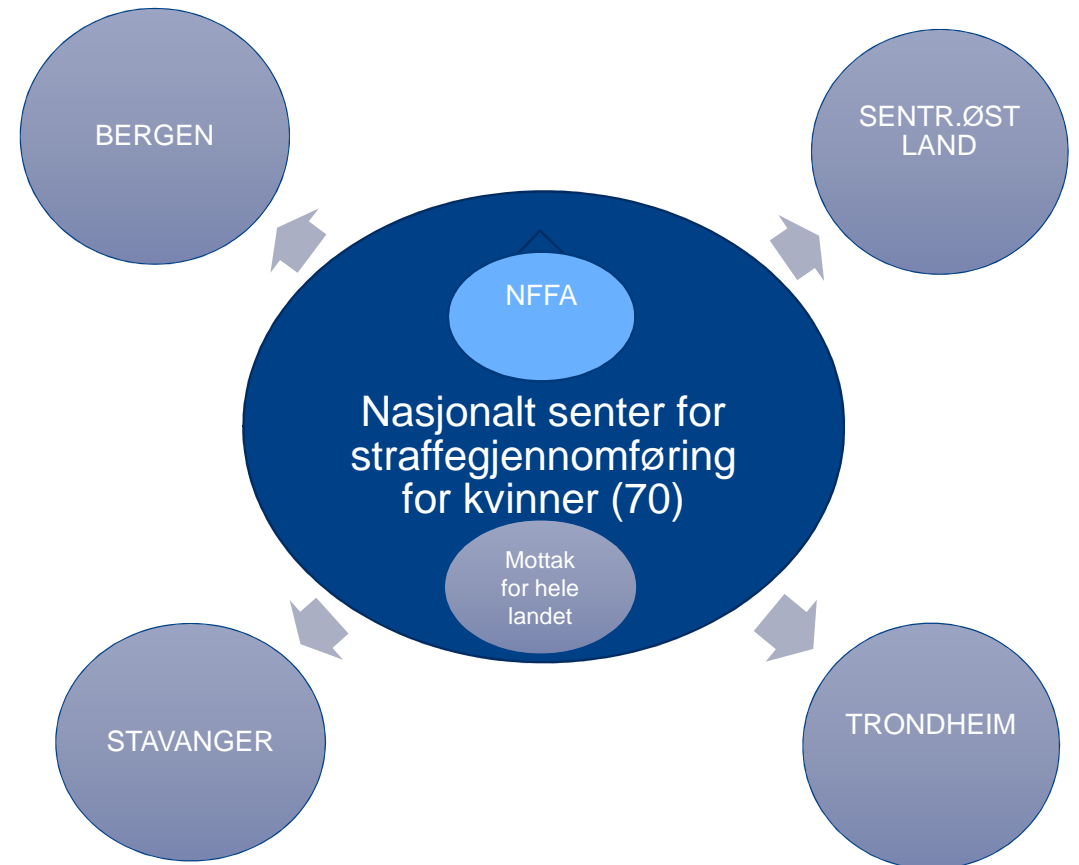
Lokalisering – Trinn 2 mindre kvinneenheter i landet for øvrig

De fire kvinneenhetene må være beliggende

- der forvaltningssamarbeidspartnere, eksempelvis helse, har robuste kompetansemiljøer
- der det er lett tilgjengelighet for offentlig kommunikasjon. Viktig for pårørende og for reise til skole/arbeid ved frigang.

Arbeidsgruppen tilrårer kvinneenheter i

1. Bergen
2. Trondheim
3. Stavanger
4. Sentrale østlandsområdet - avhengig av hvilken lokasjon som velges til nasjonalt senter for straffegjennomføring for kvinner

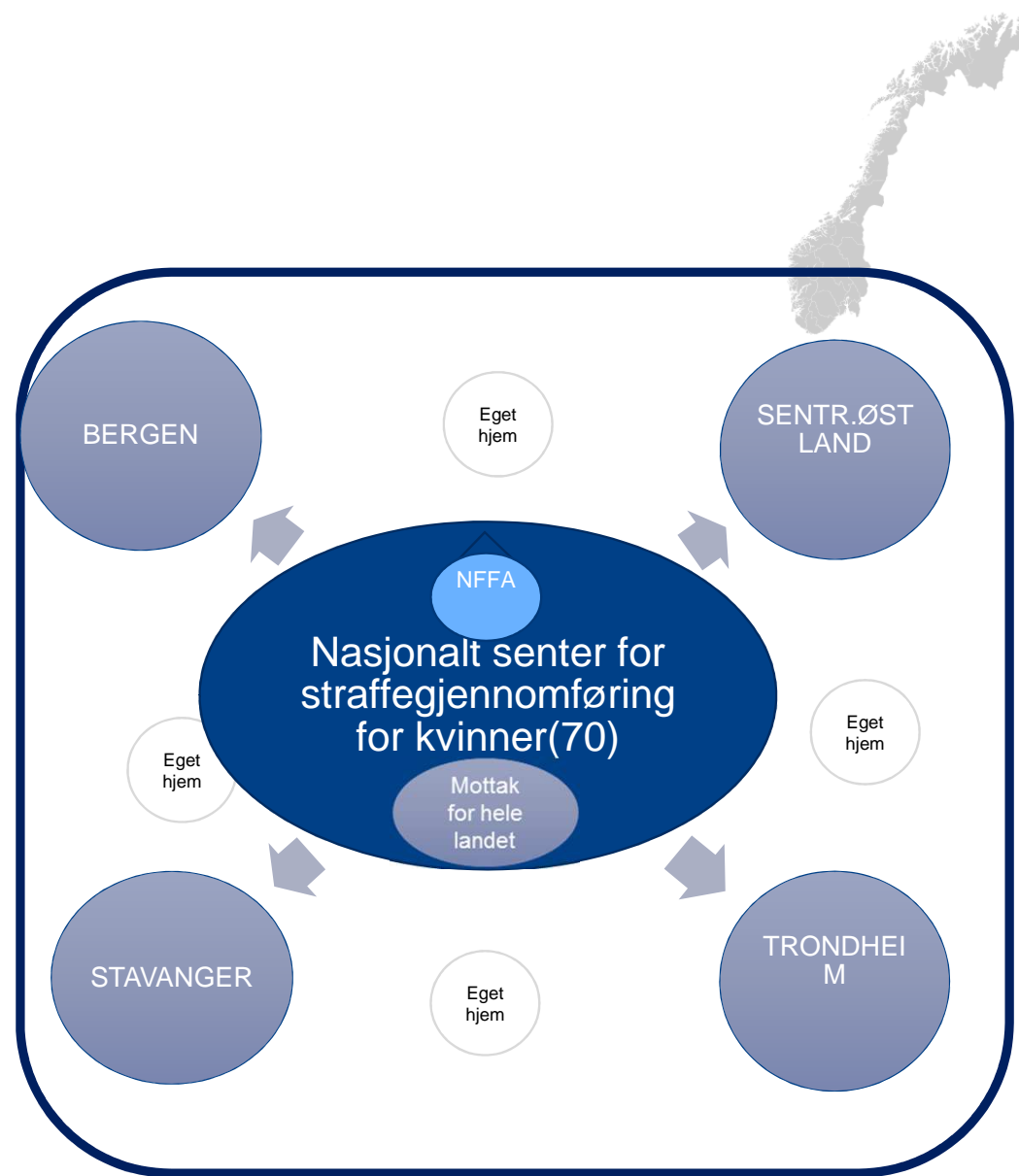
Nasjonalt senter for straffegjennomføring for kvinner og kvinneheter

Bygningsmessige tilrådninger :

- Arbeidsgruppen tilrår at det startes et oppstart forprosjekt (OFP)-utredning som definerer kvalitet og innhold i:
  - Bygg som rommer et nasjonalt senter for straffegjennomføring for kvinner
  - Standarder for kvinneenheter i landet for øvrig
- Det krever en utredning av små enheter i tråd med oppdrag fra JD og tillegg til veileder for fengselsbygg.

Tilråding 2: Arbeidsgruppen tilrår å utrede om andre styring og organiserings modeller enn dagens, i større grad kan sikre et kvalitativt godt og allsidig innhold og møte kvinners særskilte behov under straffegjennomføring. Det vises i denne sammenheng til den finske modellen.

Tilråding 3 - Styrket kontakt med familie og hjemsted og bedre progresjon for kvinner

Etablering av et senter for straffegjennomføring for kvinner og inntil fire enheter ellers innebærer at mange kvinner må sone sin straff langt fra pårørende og hjemkommune. Kvinnelige innsatte har erfaringsvis svake nettverk og mange opplever å ha mistet kontakt med familie og egne barn. Dette krever kompenserende tiltak:

- Arbeidsgruppen foreslår derfor en gjennomgang av anvendelsen av utvidet permisjonskvote, utvidet besøkstid, videobesøk, utvidet ringetid etc., med et formål om å øke bruken av disse ordningene og bedre kontakten med pårørende, barn, hjemsted, nettverk etc.
- Reisestøtte til innsatte skal økes fra fire til seks besøk (gis etter en individuell vurdering i forhold til nærhetsprinsippet)
- Alle fengsler skal ha egen besøksleilighet eller besøkshus. Fengsler med kvinnelige innsatte skal prioriteres ved etablering av nye besøksleiligheter.

I henhold til Straffegjennomføringsloven kan domfelte med dom på mer enn to år settes direkte inn i fengsel med lavere sikkerhet dersom det foreligger rehabiliteringstiltak som det vil være uheldig å avbryte, eller det foreligger viktige velferdsgrunner med hensyn til domfelters barn eller at straffegjennomføring i fengsel med høy sikkerhet vanskeligjøres på grunn av domfelters fysiske eller psykiske helsetilstand. De fleste kvinnene som møter til soning har dommer under to år, og ligger derfor i målgruppen for direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhet. Arbeidsgruppen foreslår derfor:

- Det skal kartlegges og gjøres en vurdering om flere kvinner kan direkteinnsettes på lavere sikkerhet.
- Arbeidsgruppen foreslår at det vurderes å endre regelverket på følgende områder:
  - Adgangen til frigang ved lavere sikkerhet for domfelte bør utvides til å gjelde mer enn to år igjen av straffen (jfr Finland) med og uten fotlenke.
  - Kravet om aktiviteten ved frigang ved overgangsboligene bør endres. Innsatte bør kunne delta i annen aktivisering som kan fremme en forsvarlig tilbakeføring, enn kun arbeid eller utdanning.
  - Innsatte bør kunne sone mer enn ett år ved overgangsbolig. Det vil fremme en trygg og forsvarlig tilbakeføring.
- Kvinner i fengsel skal tilbys egen utslusningsenhet hvor kvinnelige innsatte kan gjennomføre straff både etter reglene for lavere sikkerhet og overgangsbolig. Drammen overgangsbolig foreslås omgjort til overgangsbolig kun for kvinner.

Tilråding 4 – Styrket, tverrfaglig og kompetent bemanning

Det er nødvendig med tilstrekkelig og kompetent personell for å møte den økte kompleksiteten av behov og risiko knyttet til kvinnelige domfelte, spesielt mht psykiske lidelser, selvskadingsproblematikk og traumeproblematikk. Det høye sykefraværet og høye nivået av vold og trusler mot ansatte ved disse enhetene mener arbeidsgruppen tilsier følgende tiltak:

- Økt bemanning ved alle enheter/avdelinger med kvinnelige innsatte. En generell økning i ressursene til kvinnelige innsatte bør derfor skje ved å øke vekten per plass. En eventuell revidering av budsjettfordelingsmodellen etter evalueringen av denne bør hensynta dette.
- Kvinnefengsler skal ha tverrfaglig kompetanse/bemanning. Ved vakante stillinger skal behov for kompetanse som komplementerer fengselsfaglig utdanning alltid vurderes.
- Obligatorisk videre – og/eller etterutdanningskurs for alle ansatte i kvinnefengsler innen utgangen av 2026 og en gjennomgang av grunnutdanningen på KRUS.
- Ansatte i kvinnefengsel skal tilbys profesjonell, obligatorisk og systematisk veiledning.

Tilråding 5 – En omforent policy i møte med helsetjenestene

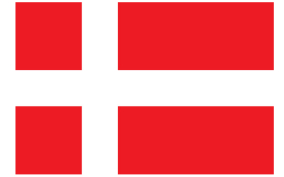
Arbeidsgruppen slutter seg til den beskrivelsen som gjøres av kvinnehelseutvalget: «Behovene er ulike og på flere områder betydelig mer omfattende for kvinner som soner i fengsel. Psykisk syke, utagerende og selvskadende innsatte har ikke et tilbud under soning som ivaretar deres individuelle behov og rettigheter på en god måte. Kvinnene dette gjelder har ofte særlig belastende soningsforhold, for eksempel på grunn av langvarige rusmiddellidelser, følelse av skam, overgrep og angst. Det gir seg ofte uttrykk i selvskading, selvmordsforsøk, avvikende atferd, vold, utagering og trusler. I mangel av andre alternativer blir denne atferden ofte møtt med isolasjon, utelukkelse eller tvangsmiddelbruk, noe som igjen fører til dårligere psykisk helse hos den innsatte» (kap 6 NOU 2023: 5). Forvaltningssamarbeidet finner sted på alle nivå og det er rom for kontinuerlig forbedring både i praktisk samarbeid og avtaleverk. Samtidig mener arbeidsgruppen at kriminalomsorgen i sin dialog med Justis- og beredskapsdepartementet og helsetjenestene skal jobbe for følgende strukturelle endringer:

- Det må etableres en Nasjonal forsterket fellesskapsavdeling for kvinnelige innsatte som er psykisk syke og som ikke får opphold i psykiatriske avdelinger med utagerende atferd, samt høy forekomst av selvskading og selvmordsnærhet.
- Tilskuddet til den kommunale helse- og omsorgstjenesten må styrkes til de helseavdelingene som har ansvar for kvinnelige innsatte.
- Stedlige spesialisthelsetjenester (områdefunksjon) for de enhetene som har kvinnelige innsatte må dimensjoneres i henhold til behov.
- Det skal jobbes for og tilrettelegges for forskning om helse- og omsorgsbehovet til kvinner som gjennomfører straff.

KRIMINALOMSORGEN

5 Kvinnesoning i Norden. Kilder om kvinner og straffegjennomføring

Danmark

- Kvinner soner i egen enhet. Det er et fengsel for alle kvinner som soner i Danmark (til sammen 160 plasser).
- Fengslet har tre adskilte avdelinger, lukket, åpent og varetekt/hektet.
- De har overbelegg og dublerer nå flere plasser og bruker noen plasser på mannsfengsler i kortere perioder.
- Det er en opplevelse at kvinnelige innsatte har flere og sammensatte problemer, psykisk, somatisk og rusrelatert enn menn i fengsel og at kvinner legger mer beslag på personalet enn menn i fengsel. De har ingen egen plassering av de innsatte som er psykisk syke eller utagerende.
- De har egen mor-barn-soning, men for tiden er den avvirket på grunn av press på belegget. De har besøksleilighet der kvinner kan ha besøk av barn i ett til to døgn.
- Kommunene har ansvar for sosiale tjenester og helsetjenester.
- Fengselsbetjentene har 3 års utdanning med lønn. Utdannelsen er fordelt på praksis og undervisning i alle tre årene (ca 1/3 undervisning, 2/3 praksis). Det er også obligatorisk etterutdanning for alle i løpet av 1,5 år.

Sverige

- Kvinner soner primært i egne enheter (unntak nå pga press på plasser)
- 6 enheter for kvinner, det bygges nå nytt fengsel i Gøteborg, Sagsjøen (ferdig våren 2024)
- Enhetsledere på alle anstaltene uavhengig størrelse. Organiseres på samme måte som mannsfengslene.
- Kvinner utgjør 5-6% av fangebefolkningen (nå en økning til 8%, uvisst om det øker)
- Har en gruppe psykisk syke og/eller utagerende. De har nå en avdeling med plass for 6 innsatte og det skal bygges tilsvarende på Sagsjøen, slik at de har plass til 12 innsatte.
- Innhold i soningen: Kriminalvården har fast møter med arbeidsformidlingen slik at de tilpasser arbeidsdrift til det som gir relevant arbeidserfaring. Nå er behovet for industriarbeidere økende og de vil starte tekstilproduksjon i Sagsjøen.
- Det er 10 plasser for kvinner med barn (plassene er nå lite belagt pga redusert behov og at det er økt behov for plassene til ordinær soning, men åpnes når situasjonen endrer seg igjen)
- Helsetjenestene er enten ansatt i fengslet eller leies inn på konsulentbasis. Kriminalvården betaler tjenestene.
- Fengselsbetjenter har 20 uker opplæring og de som skal arbeide med kvinner får et kurs på fem dager (nå har de behov for flere folk og har redusert opplæringstiden for å få betjenter raskt inn i tjeneste)

Finland

- Kvinner soner i egne enheter. Det er 11 enheter for kvinnesoning. De har ett stort kvinnefengsel med høy sikkerhet, to åpne fengsler i sør og nord, og 7 små enheter rundt om i landet til varetekt. De har plass til 11 til 13 innsatte.
- De har 40% på åpne soning og ønsker å øke belegget.
- Kvinner utgjør 7-8% av fangebefolkningen. Dette har vært stabilt over tid.
- De har ikke gjort spesielle tilpasninger bygningsmessig for kvinner, men de mener at avdelingene er for store med 12 innsatte, 7 til 8 ville være bedre.
- De har 4 plasser for mødre med barn (opp til 2,5 år, men fleksible). Utfordringer når betjenter skal håndtere barna (når mor ikke klarer det) derfor trenger de eksterne profesjoner.
- Ikke egne avdelinger for psykisk syke innsatte, men har et eget fengselssykehus.
- Kvinner oppleves som en vanskeligere gruppe enn menn i fengsel.
- De har en egen kolleksjon fengselsklær for kvinner.
- Personalet har 10 timers kurs om kvinnelige innsatte i basisopplæringen. Det går på traumeforståelse og metode. I tillegg har de mulighet for videreutdanning ved Laura Universitet, kurs om kvinner og trafficking.
- De jobber for å nå internasjonale standarder, særlig at kun kvinner skal jobbe i kvinnefengslene, men når ikke dette målet.
- Program for kvinner er VINN, narkotikaprogram, bruker NGO og E-læring.

Island

- Kvinner soner ikke i egen enhet på Island. (Det er 10 kvinner som soner i fengsel per april 2023)
- De soner i små avdelinger i lukket mannsfengsel.
- Helsearbeidere kommer inn i fengslet for behandling av pasienter, men jobber ikke full tid i fengslet. De er ikke ansatt i kriminalomsorgen.
- De har ingen som er selvskadende eller har psykiske lidelser nå, men har stort fokus på problemstillingen.
- Personalet har trening/kurs i traumebehandling. Intensjonen er å trene alle, men har ikke klart det på grunn av budsjettsituasjonen.
- Fengselsutdanningen er 12 uker, delvis online. Lite fokus på kvinner i utdanningen.
- Fengslet de soner i er nokså nytt og moderne, og de innsatte lager sin egen mat på avdelingene.

Oppsummering - 5 tilrådninger for straffegjennomføring for kvinner

1. Ett nasjonalt senter for straffegjennomføring for kvinner og tre eller fire enheter

- Det må etableres et nytt moderne straffegjennomføringscenter for kvinner. Det skal være det største kvinnefengselet i landet for å sikre et kvalitativt godt tilbud til innsatte og tilstrekkelig faglige bredde og kompetanse både blant ansatte ved senteret og blant de importerte tjenestene. I tillegg må det etableres tre eller fire mindre enheter i de store byene for å ivareta behovet for varetekt og utslusing til hjemsted.

2. En utredning om andre styring og organiserings modeller enn dagens som i større grad kan sikre et kvalitativt godt og allsidig innhold og møte kvinners særskilte behov under straffegjennomføring. Det vises i denne sammenheng til den finske modellen.

3. Styrket kontakt med familie og hjemsted og bedre progresjon for kvinner

- Arbeidsgruppen tilrår en gjennomgang av anvendelsen av utvidet permisjonskvote, utvidet besøkstid, videobesøk, utvidet ringetid etc., samt økt reisestøtte med et formål om å øke bruken av disse ordningene og bedre kontakten med pårørende, barn, hjemsted, nettverk etc.
- Det foreslås å kartlegge om flere kvinner kan direkteinnsattes på lavere sikkerhet, og å endre regelverket for å åpne for mer frigang for de domfelte,
- Drammen overgangsbolig foreslås omgjort til overgangsbolig kun for kvinner.

4. Styrket, tverrfaglig og kompetent bemanning

- Arbeidsgruppen tilrår økt bemanning ved alle enheter/avdelinger med kvinnelige innsatte.
- Kvinnefengsler skal ha tverrfaglig kompetanse/bemanning.
- Ansatte i kvinnefengsler må få obligatorisk videre – og/eller etterutdanningskurs og tilbys profesjonell, obligatorisk og systematisk veiledning.

5. En omforent policy i møte med helsetjenestene

- Det må etableres en Nasjonal forsterket fellesskapsavdeling for kvinnelige innsatte
- Tilskuddet til den kommunale helse- og omsorgstjenesten med ansvar for kvinnelige innsatte må styrkes
- Stedlige spesialisthelsetjenester (områdefunksjon) for enhetene med kvinnelige innsatte må styrkes
- Det skal jobbes for og tilrettelegges for forskning om helse- og omsorgsbehovet til kvinner som gjennomfører straff.

Kilder/litteraturhenvisninger

- Vegard G Svendsen, Marianne Riksheim Stavseth, Torbjørn Skardhamar & Anne Bukten, «Psychiatric morbidity among women in Norwegian prisons» 2010-2019: 2 A register-based study
- Christine Friestad, Unn Kristin Haukvik, Berit Johnsen and Solveig Karin Vatnar (2023) « Prevalence and characteristics of mental and physical disorders among female prisoners»: a mixed-methods systematic review
- Kvinnehelseutvalget NOU 2023: 5 - Den store forskjellen - Om kvinners helse og betydningen av kjønn for helse
- Kriminalomsorgen “ Strategi for kvinner I varetekt og straffegjennomføring” 2017 – 2020
- FNs Kvinnekomité, som i 2017 anbefalte at Norge skulle «Step up its efforts to improve the prison conditions for women prisoners on an equal level with men in prison» og herunder forbedre «health care services, including mental health care» (CEDAW 2017, 47, a/b).
- Hellebust, Scharff Smith, Lundeberg, Skilbrei (2021) : «Lengst inne i fengselet» kvinnelige innsatte med behov for helsehjelp, Universitetet i Oslo, institutt for kriminologi og retts sosiologi
- Helsedirektoratet (2019) Helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsel - Årsrapporter: <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/helse-og-omsorgstjenester-til-innsatte-i-fengselarsrapporter/innsattes-helsetilstand>
- Helsedirektoratet (u.d.) Angst og depresjon. Helsedirektoratet.no: <https://www.helsedirektoratet.no/tema/angst-og-depresjon>
- JURK (2012) En kartleggelse av kvinners soningsforhold I 2010/2011, JURK – Juridisk rådgivning for kvinner: https://www.regjeringen.no/contentassets/cdd4e3b536814f869c5e71377189aded/protokoll_jurk_vedlegg.pdf
- JURK (2018) Kvinners erfaringer med å sone i norske fengsler våren 2017. Juridisk rådgivning for kvinner: <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/rapport-jurk-kvinnens-erfaringer-med-a-sone.pdf>
- Helgesen (2019) Straff og velferd i fangebehandling av rusmiddelbrukere. En kvalitativ analyse av empowerment og samarbeid i norske rusmestringsenheter. Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/74574/PhD-Helgesen> 2019
- Cramer, V. (2014) Forekomst av psykiske lidelser hos domfelte i norske fengsler, Oslo Universitetssykehus.
- Diskrimineringsnemnda (2020) Sak 19/114. Likestillings- og diskrimineringsombudet mot Kriminalomsorgsdirektoratet. https://www.ldo.no/globalassets/ldo_2019/bilder-til-nye-nettsider/jenter/nemndasavgjorelse---brudd-pa-diskrimineringsregelverket-72-72386.pdf
- Friestad, C., Hansen, I. (2004) Levekår blant innsatte, FAFO <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/levekår-blant-innsatte>
- Kriminalomsorgen (2015) Likeverdige forhold for kvinner og menn under kriminalomsorgens ansvar. Kriminalomsorgen: <https://docplayer.me/6914016-Likeverdige-forhold-for-kvinner-og-menn-underkriminalomsorgens-ansvar.html>

Kilder/litteraturhenvisninger forts.

- Kriminalomsorgen og helsedirektoratet (2016) Oppfølging av innsatte med psykiske lidelser og/eller rusmiddelproblemer. <http://www.forebygging.no/Rapporter-og-undersokelser/Temarapporter/--2016/RapportOppfolging-av-innsatte-med-psykiske-lidelser-ogeller-rusmiddelproblemer/>
- Kristoffersen, R. (u.d.) Discrimination against women sentenced to prison in Norway is a myth, University of Cambridge, Comparative Penology, Institute of Criminology: <https://www.compen.crim.cam.ac.uk/Blog/blog-pages-full-versions/discriminationagainstwomen-sentenced-to-prison-in-norway-is-a-myth>
- LDO (2016) 16/1652 Kvinnelige innsatte ved fengsel diskriminert på grunn av kjønn. <https://www.ldo.no/arkiv/klagesaker/klagesaker-2016/kjonn/161652-kvinnelige-innsatte-vedtrondheim-fengsel-diskriminert-pa-grunn-av-kjonn/>
- LDO (2017) Innsatt og utsatt - Rapport om soningsforholdene til utsatte grupper i fengsel, Ligestillings- og diskrimineringsombudet: https://www.ldo.no/globalassets/brosjyrer-handbokerrapporter/rapporter_analyser/soningsrapport-web.pdf
- Sivilombudsmannen (2016a) Kvinner i fengsel. En temarapport om kvinners soningsforhold i Norge, Sivilombudsmannen 170 https://www.sivilombudsmannen.no/wp-content/uploads/2017/05/Temarapport_Kvinner-ifengsel.pdf
- UNODC (2014) Handbook on Women and Imprisonment. Criminal Justice Handbook Series. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/women_and_imprisonment_-_2nd_edition.pdf
- The Bangkok Rules (2011) United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders with their Commentary, A/RES/65/229, 16. March 2011